

**VILNIAUS MIESTO 1 APYLINKĖS
TEISMAS
N U T A R T I S**

2011 m. lapkričio 22 d.
Vilnius

Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo teisėja Sonata Raupėnaitė-Lekarauskienė, išnagrinėjusi VšĮ „Europos žmogaus teisių fondas“ direktorės Malgožatos Runevič - Vardyn (toliau – pareiškėja) skundą dėl Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroro Rimvydo Valentukevičiaus (toliau – prokuroras) 2011-10-07 bei 2011-10-10 nutarimų atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą panaikinimo,

n u s t a t ė:

Lietuvos Respublikos generalinėje prokuratūroje 2011-09-22 buvo gautas VšĮ Europos žmogaus teisių fondo 2011-09-16 prašymas pradėti ikiteisminį tyrimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau-BK) 170 str. 2 d. dėl tautinės nesantaikos kurstymo Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro Gintaro Steponavičiaus (toliau-ministro) pasirašytame to paties turinio laiške, siųstame nelietuviškų mokyklų mokinių tėvams. Tą pačią dieną, Lietuvos Respublikos generalinėje prokuratūroje buvo gautas ir VšĮ Europos žmogaus teisių fondo 2011-09-16 prašymas pradėti ikiteisminį tyrimą pagal BK 168 str. dėl ministro Gintaro Steponavičiaus neteisėtų veiksmų atskleidžiant ir panaudojant informaciją apie privatų asmens gyvenimą, nelietuviškų mokyklų moksleivių tėvams išsiunčiant jo pasirašytą to paties turinio laišką, kuriame aiškinami nauji Švietimo įstatymo pakeitimai, jų įgyvendinimo tvarka ir laukiami teigiami pokyčiai.

Prokuroras R.Valentukevičius 2011-10-07 priėmė nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą pagal BK 168 str., savo procesinį sprendimą motyvuodamas tuo, kad nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, o taip pat nebuvo gautas nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas ir nėra pagrindo pradėti procesą prokuroro reikalavimu.

2011-10-10 prokuroras R. Valentukevičius nutarimu atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą pagal BK 170 str. 2 d., kadangi nebuvo padaryta nusikalstama veika.

Vilniaus miesto 1 apylinkės teisme 2011-11-09 buvo gautas pareiškėjos skundas dėl minėtų prokuroro 2011-10-07 bei 2011-10-10 nutarimų panaikinimo.

Pareiškėja nurodo, kad ministro Gintaro Steponavičiaus šių metų rugpjūtį išsiųsti laišakai buvo adresuoti konkrečioms žmonių grupėms, atskiriamoms pagal tautybę ir kalbos požymį, todėl mano, jog tokiu būdu buvo pažeistas 1995 m. spalio 24 d. Europos parlamento ir tarybos direktyvos 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo 8 straipsnis, kuris teigia, kad valstybės narės uždraudžia tvarkyti asmens duomenis, kurie atskleidžia rasinę ar etninę kilmę, politines, religines ar filosofines pažiūras, priklausymą profesinėms sąjungoms, taip pat tvarkyti duomenis apie asmens sveikatą ar intymų gyvenimą. Pareiškėjos manymu, šiuo atveju, buvo neteisėtai panaudoti ypatingi asmens duomenys.

Pareiškėja pažymi, kad minėtų laiškų išsiuntimas, panaudojant neteisėtai surinktą informaciją, kurios turinį sudaro žinios apie privatų žmogaus gyvenimą, pažeidžia ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnį, kuris teigia, jog kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiama jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 straipsnį, kuris įtvirtina asmens teisę į

tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir komunikacijos slaptumas bei 8 straipsnį, garantuojantį teisę į savo asmens duomenų apsaugą.

Anot pareiškėjos, laiške parašytame lenkų kalba yra akivaizdžiai tyčiojama iš tautinių mažumų ir jų kalbų bei atitinkamai skatinama neapykanta dėl tautybės ir kalbos, be to laiške yra daug gramatinių, stilistinių ir lingvistinių klaidų, iškraipomi žodžiai ir jų junginiai, netaisyklingai vartojamos sąvokos, pavyzdžiui: „podjęta decyzja obecnego Rządu RL nie była spontaniczna czyli wymyslem obecnego Rządu“, „nasze dzieci, nie znając dobrze języka litewskiego, w życiu dorosłym będą mieli wiele kłopotów“ ir panašiai. Tokiu būdu vienas iš aukštų valstybės pareigūnų akivaizdžiai tyčiojasi iš tautinės mažumos gimtosios kalbos ir atitinkamai niekina pačią tautinę mažumą. Taip pat ministras Gintaras Steponavičius savo laiške atvirai kursto tautinę nesantaiką, tyčiojasi iš tautinių mažumų, teigdamas: „Ale pamiętajmy, że uczniowie, którzy ukończą polskie, rosyjskie, białoruskie, niemieckie czyli żydowskie szkoły, kas išwertus reiškia - „Bet prisiminkime, kad mokiniai, kurie baigs lenkiškas, rusiškas, baltarusiškas, vokiškas tai yra žydiškas mokyklas“. Pareiškėjo vertinimu, iš šio laiško turinio aiškiai ir nedviprasmiškai matyti, kad yra siekiama paniekinti ir diskriminuoti atskiroms žmonių grupėms priklausančius asmenis dėl jų tautybės ir kilmės, o tai atitinkamai užtraukia atsakomybę pagal BK 170 str. 2 d.

Pareiškėjos manymu, ministras demonstratyviai parodo, kad net neskiria žydų nuo lenkų, baltarusių, rusų ir suniveliuoja bei nepagrįstai sutapatina šias tautybes, kaip niekuo nesiskiriančias ir apibrėžia jas visas kaip vieną bendrą žydų tautybę, kas akivaizdžiai negali būti tiesa. Be to, pažymi ir tai, kad siekiant nustatyti leistinos saviraiškos ribas, kurias peržengus valstybė gali reaguoti, taip pat ir taikydama sankcijas, labai svarbios yra Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 str. ir 14 str. nuostatos.

Pareiškėja, vadovaudamasi Europos Žmogaus Teisių teismo, Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktika, akcentuoja, kad ministras, viešai išsakydamas savo nuomonę apie tautines mažumas (laiškas buvo adresuotas apie 26000 respondentų), peržengė saviraiškos laisvės ribas, kurios yra nustatytos Europos žmogaus teisių konvencijoje, Lietuvos Respublikos ratifikuotuose tarptautinėse sutartyse bei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Anot pareiškėjos, tokiais atvejais, kai saviraiškos laisvės ribos yra peržengiamos kurstant nesantaiką prieš apibrėžtą žmonių ratą, tyčiojantis ir niekinant šias žmonių grupes, asmeniui, atlikusiam tokias veikas, kyla baudžiamoji atsakomybė pagal BK 170 str.

Pareiškėja atkreipia dėmesį į tai, kad neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimas ar panaudojimas daro žalą žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumui. Konkrečiu atveju Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijoje buvo atliktas tikslinis monitoringas siekiant surinkti konkrečių žmonių grupių duomenis, išskiriant juos pagal tautybės ir kalbos požymius, t.y. buvo siekta išsiaiškinti kokia yra konkretaus vaiko tautybė bei jo gimtoji kalba. Pareiškėja mano, kad ministras neteisėtai surinkęs duomenis apie konkrečios žmonių grupės tautybę ir kalbą, išsiuntė apie 26 000 to paties turinio laiškų, išverstus trimis skirtingomis kalbomis, adresuotus nelietuviškas mokyklas lankantiems nepilnamečiams asmenims ir tokiu būdu padarė BK 168 str. numatytą veiką.

Pareiškėja prašo panaikinti prokuroro Rimvydo Valentukevičiaus 2011-10-07 ir 2011-10-10 nutarimus kaip neteisėtus ir įpareigoti LR generalinę prokuratūrą pradėti ikiteisminį tyrimą pagal BK 168 str. bei 170 str.

Skundas dalyje dėl prokuroro 2011-10-07 nutarimo panaikinimo tenkintinas, kitoje dalyje - dėl 2011-10-10 nutarimo panaikinimo atmestinas.

Lietuvos Respublikos baudžiamąjo proceso kodekso (toliau - BPK) 2 straipsnis įpareigoja prokurorą bei ikiteisminio tyrimo pareigūnus reaguoti į kiekvieną informaciją apie galimai padarytą nusikalstamą veiką ir atlikti visus reikalingus proceso veiksmus bei priimti visus reikalingus sprendimus, kad nusikalstama veika būtų atskleista. Pradedant procesą turi būti įsitikinama, jog nėra priežasčių, dėl kurių procesas negali būti vykdomas. BPK 3 str. 1 d. 1 p. nustatyta, kad baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas, jeigu nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamąjo nusižengimo požymių. BPK 3 str. 1 d. 6 p. nustatyta, kad baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas, jeigu nėra

nukentėjusiojo skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo arba prokuroro reikalavimo pradėti procesą tais atvejais, kai procesas gali būti pradėdamas tik pagal nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą arba prokuroro reikalavimą.

Iš teismui pateiktos medžiagos matyti, kad ministras Gintaras Steponavičius nevalstybine kalba - lenkų tautybės ar tokiose įstaigose besimokančių kitų tautybių moksleivių tėvams išsiuntė bendro pobūdžio laišką, informuojantį tautinių mažumų kalbomis (šiuo atveju - lenkų) besimokančių bendrojo lavinimo mokyklose moksleivių tėvus apie naujaisiais mokslo metais įsigaliosiančius Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimus, papildymus, jų įtaką ir reikšmę tokių moksleivių lavinimo procesui, jų galimybes lengviau siekti ir gauti aukštąjį išsilavinimą Lietuvoje po bendrojo lavinimo mokyklos baigimo. Laiško kreipinys buvo bendro pobūdžio, jame nenurodomas konkretus asmuo - jo tapatybę patvirtinantys duomenys, adresas, taip pat kiti asmens ir ypatingi asmens duomenys. Pareiškėja kreipėsi į teisėsaugos institucijas prašydama pradėti ikiteisminį tyrimą pagal požymius nusikalstamų veikų, numatytų BK 168 str. bei BK 170 str. 2 d.

Dėl prokuroro 2011-10-07 nutarimo

Pažymėtina, kad baudžiamųjų bylų dėl nusikalstamų veikų, numatytų BK 168 str., pradėjimo procesą reglamentuoja XXX skyrius. Baudžiamųjų bylų dėl nusikalstamų veikų, numatytų BK 168 str., procesas pradėdamas tik tuo atveju, kai yra nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas. Pagal BPK 407 str. ikiteisminis tyrimas dėl BK 168 str. numatytų nusikalstamų veikų nėra atliekamas, išskyrus BPK 409 str. numatytus atvejus. Pagal BPK 409 str. 1 d., jeigu BPK 407 str. nurodytos nusikalstamos veikos turi visuomeninę reikšmę ar jomis padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtą savo interesų, prokuroras, nesvarbu, ar yra nukentėjusiojo skundas arba jo teisėto atstovo pareiškimas, dėl šių veikų privalo pradėti baudžiamąjį procesą. Šiuo atveju prokuroras 2011-10-07 nutarime padarė išvadą, jog pareiškėjos nurodyta, BK 168 straipsnio numatyta, nusikalstama veika nevertintina kaip visai visuomenei pavojinga veika, dėl kurios ikiteisminis tyrimas, net ir nustatius akivaizdžius BK 168 str. numatytų nusikalstamų veikų požymius, turėtų būti pradėtas tokiu būdu (procesiniu sprendimu). Teismas vertindamas šią prokuroro nutarime išdėstytą argumentaciją atsižvelgia į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimą (ir 2006-06-15 nutarimą), kad pagal BPK 409 str.1 d. (2003 m. birželio 19 redakcija) prokuroras neturi įgaliojimų pradėti baudžiamąjį procesą dėl BPK 407 straipsnyje (2003 m. birželio 19 d. redakcija) nurodytos nusikalstamos veikos kai nėra nė vienos iš BPK 409 str. 1 d. nurodytų sąlygų (veika neturi visuomeninės reikšmės ir ja nėra padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtą savo interesų). Be to Konstitucinis Teismas šiame nutarime nurodė, jog visais atvejais, kai prokuroras įgyvendina savo įgaliojimus, nustatytus BPK 409 str. 1 ar 2 dalyje, taip pat visais atvejais, kai prokuroras atsisako šiuos įgaliojimus įgyvendinti, jo sprendimas turi būti pagrįstas teisiniais argumentais. Aiškindamas BPK 409 str. 1 d. vartojamas formuluotes, Konstitucinis Teismas 2006-01-16 konstatavo, jog formuluotė „nusikalstamos veikos turi visuomeninę reikšmę“ yra sietina ne su kuriuo nors vienu nusikalstamos veikos požymiu ar keliais iš jų (pavyzdžiui, su nukentėjusiojo pareigomis ar socialiniu statusu, su nusikalstamos veikos sukeltu atgarsiu visuomenėje ir t. t.), bet su įvairiais nusikalstamos veikos požymiais ir įvairiomis jos padarymo aplinkybėmis. Sprendžiant klausimą ar nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę, kiekvienu atveju būtina įvertinti, kokie padariniai visuomenei, valstybei ir teisinei sistemai galėtų atsirasti, jeigu dėl šios veikos ir dėl kitų analogiškų veikų baudžiamasis procesas nebūtų pradėtas. Taigi prokuroras įgyvendindamas aukščiau nurodytus įgaliojimus pagal įstatymą, turi pateikti pagrįstus, išsamius teisinius argumentus dėl ko atsisako įgyvendinti įstatymu prokurorui suteiktus įgaliojimus, kas šiuo atveju išsamiai padaryta nebuvo.

Be to teismas vertina, kad prokuroras gavęs pareiškėjos pareiškimą pradėti ikiteisminį tyrimą pagal BK 168 str. 1 d. nutarime nepagrįstai atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą kitu- BPK 3 str. 1 d. 1 p. numatytu pagrindu. Prokuroras atsisakydamas pradėti ikiteisminį tyrimą pagal BK 168 str.,

kadangi nebuvo padaryta nusikalstama veika, numatyta BK 168 str., pažeidė BPK reikalavimus, nes tokiu atveju *tik teisėjas, gavęs nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą, atsisako pradėti privataus kaltinimo bylų procesą, jeigu skunde ar pareiškime nurodyti faktai apie nusikalstamą veiką yra akivaizdžiai neteisingi ar yra aiškios šio kodekso 3 straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės (BPK 412¹ str. 1 d.)*. Tokiu atveju prokuroras nutarime turėtų tik nurodyti, kad dėl galimai padarytos BK 168 str. numatytos nusikalstamos veikos, vadovaujantis LR BK 407, 409 str. asmuo turi teisę kreiptis į teismą privataus kaltinimo tvarka.

Šiuo atveju atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad prokurorai, priimdami procesinius sprendimus dėl ikiteisminio tyrimo pradžios vadovaujasi žinybiniu aktu - Rekomendacijomis dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos, - patvirtintu Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008-08-11 įsakymu Nr. I-110, kurių 41, 42, 43 punktuose išdėstytos nuostatos, jog prokuratūroje arba ikiteisminio tyrimo įstaigoje gautą skundą, pareiškimą ar pranešimą apie BPK 407 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką nagrinėjantis prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo įvertinti, ar skunde, pareiškime ar pranešime nurodyta nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę ir ar ja padaryta žalos asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtą savo interesų. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, manydamas, jog ikiteisminio tyrimo įstaigoje gautame skunde, pareiškime ar pranešime nurodyta BPK 407 straipsnyje numatyta nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę arba ja buvo padaryta žalos asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtą savo interesų, tokį skundą, pareiškimą ar pranešimą persiunčia prokurorui, o prokuroras sprendžia, ar yra pagrindas pradėti ikiteisminį tyrimą prokuroro reikalavimu. Jei prokuratūroje arba ikiteisminio tyrimo įstaigoje gautame skunde, pareiškime ar pranešime nurodyta BPK 407 straipsnyje numatyta nusikalstama veika neturi visuomeninės reikšmės ir ja nebuvo padaryta žalos asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtą savo interesų, ir yra žinomas nusikalstamos veikos padarymu įtariamasis asmuo, priimamas nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Nutarime turi būti išaiškinta jo apskundimo tvarka ir terminai, taip pat nurodytas teismas, kuriam gali būti paduodamas skundas ar pareiškimas privataus kaltinimo tvarka. Ikiteisminio tyrimo įstaigoje gavus informacijos apie galimą nusikalstamą veiką, nurodytą 167 straipsnio 1 dalyje ir 407 straipsnyje, tačiau nesant nukentėjusiojo skundo, ikiteisminio tyrimo pareigūnas, nusprendęs, kad ši veika turi visuomeninę reikšmę arba kad asmuo, kuriam padaryta žalos, dėl svarbių priežasčių negali ginti savo interesų, surinktą medžiagą perduoda prokurorui spręsti dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo prokuroro reikalavimu. Prokuroras, gavęs šią medžiagą ir nusprendęs, kad nėra BPK 167 straipsnio 2 dalyje ar 409 straipsnio 1 dalyje numatytų aplinkybių (veika neturi visuomeninės reikšmės arba asmuo gali ginti savo teisėtus interesus), priima nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą.

Dėl aukščiau išdėstytų aplinkybių prokuroro Rimvydo Valentukevičiaus 2011-10-07 nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą nėra teisėtas ir pagrįstas, todėl nutarimas naikintinas.

Dėl prokuroro 2011-10-10 nutarimo

Teismas, susipažinęs su pateikta medžiaga, pareiškėjo skundu vertina, kad prokuroras 2011-10-10 nutarime išdėstė pagrįstas aplinkybes dėl kurių šiuo atveju negali būti pradedamas baudžiamasis procesas. Pareiškėjo teismui skunde išdėstytos aplinkybės, pateikta medžiaga nepaneigia minėtame nutarime padarytų išvadų.

BK 170 str. įtvirtintas draudimas pagrįstas Lietuvos Konstitucijos 25 str. 4 dalies nuostata, kad „laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais - tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija“. Papildomais objektais yra visuomenės saugumas, taip pat žmogaus gyvybė, sveikata, orumas. Veiką sudaro šie alternatyvūs požymiai: a) tyčiojimas iš tam tikros grupės ar jai priklausančio asmens; b) jų niekinimas; c) neapykantos jiems skatinimas; d) kurstymas juos diskriminuoti. Šios veikos turi būti padarytos viešais pareiškimais: žodžiu, raštu ar panaudojant visuomenės informavimo priemonę. Viešu laikomas toks pareiškimas, kuris nukreiptas ne konkrečiam adresatui, bet visuomenei (neapibrėžtam žmonių ratui). Veikos turi būti nukreiptos

prieš žmonių grupę ar jai priklausančią asmenį dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų.

Tyčiojimas – tai garbės ir orumo žeminimas, žmogaus ar žmonių grupės vaizdavimas kaip pajuokos objekto. *Niekinimas* – tai labai neigiamas nepagarbus atsiliepimas apie žmogų ar žmonių grupę, džiūgavimas dėl juos ištikusios nelaimės arba jų atžvilgiu padarytų nusikaltimų ir pan. *Neapykantos skatinimas* – tai primetimas žmogui ar jų grupei nebūtų dalykų, kurie juos neigiamai charakterizuoja visuomenės akyse, piktų jausmų jų atžvilgiu atsiradimo provokavimas. *Kurstymas diskriminuoti* – tai tiesioginis kvietimas arba netiesioginis skatinimas riboti žmogaus teises ir laisves palyginti su kitais žmonėmis ar jų grupėmis. Pripažįstant ar nepripažįstant tam tikrus viešus pareiškimus diskriminaciniu kurstymu, būtina atsižvelgti į kontekstą (kas, kodėl, kokia forma, kokiais tikslais padarė viešą pareiškimą) ir vadovautis protingumo kriterijumi. Visos veikos laikomos baigtomis nuo momento, kai viešas pareiškimas pasiekė adresatą, t.y. visuomenę (formalioji sudėtis).

Teismas vertina, kad prokuroras tik išanalizavęs visą Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro pasirašytą laiško tautinėms mažumoms skirtą tekstą, pateiktą medžiagą padarė pagrįstą išvadą, jog nei atskirų teksto turinio teiginių ar jų dalių, nei viso laiško turinio nėra pagrindo vertinti kaip tyčiojimosi iš lenkų tautybės žmonių grupės ar atskirų jai priklausančių, save su ja tapatinančių žmonių, taip pat - kaip tokią grupę ar jos atstovus niekinančio, neapykantą jiems skatinančio ar kurstančio kitus visuomenės narius tokią žmonių grupę ar jos narius diskriminuoti veiksmų.

Atsižvelgtina ir į tai, kad BK 170 str. 2 d. numatyta atsakomybė už viešą tyčiojimąsi, niekinimą, neapykantos skatinimą ar kurstymą diskriminuoti, t. y. šio nusikaltimo objektyvioji pusė (veika) įvardinta žodžiais skatino neapykantą, kurstė. Baudžiamojoje teisėje kurstymas yra vienos iš bendrininkų rūšių veikos požymis, o kurstytoju laikomas asmuo, palenkęs kitą asmenį daryti nusikalstamą veiką (Lietuvos Respublikos BK 24 str. 5 d.). Kurstymas visada turi būti konkretus, kuomet lenkiama, skatinama padaryti konkrečią baudžiamajame įstatyme numatytą nusikalstamą veiką. Kurstymas, net ir padaromas užmaskuotu būdu, turi būti padaromas aktyviais veiksmais. Kurstymas privalo sukelti asmeniui sąmoningą norą daryti nusikalstamą veiką. Nusikalstama veika, numatyta BK 170 str. 2 d., vertinant iš subjektyviosios šio nusikaltimo pusės, yra padaroma *tik tiesiogine tyčia*, t. y. kaltininkas turi suvokti, kad jis viešai siekia skatinti neapykantą, lenkti kitus asmenis diskriminuoti žmonių grupę ar jai priklausančią asmenį dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų ir nori taip veikti. Nusikalstamas *tikslas* turi būti privalomai nustatomas kiekvienu atveju, nes tokio tikslo nebuvimas liudija apie šios nusikalstamos veikos sudėties nebuvimą.

Atsižvelgtina ir į tai, jog prokuroras 2011-10-10 nutarime pagrįstai pažymėjo, kad BK 170 str. 2 d. apriboja laisvę skleisti informaciją, tačiau neuždraudžia asmens teisės į saviraiškos, taip pat ir politinės, laisvę. Sutiktina, jog atskiri teiginiai nėra atitinkantys tyčiojimosi sąvokos prasmę, paniekinančio ar kitokio kurstomojo, diskriminacinio ar ją skatinančio pobūdžio. Pareiškime nurodytuose laiško teiginiuose konstatuojami realiai įvykę faktai (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pataisų priėmimas) arba pateikiama politiko - ministro ir jo vadovaujamos valstybės institucijos nuomonė, atspindinti ir šalies žiniasklaidoje pastaruoju laikotarpiu skelbiamą didžiausios mūsų visuomenės dalies (t.y. viešąją) nuomonę.

Prokuroras pagrįstai nurodė, kad vertinti ir konstatuoti, jog Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro pasirašytame laiške lenkų kalba yra išvelgiamas tikslas kurstyti neapykantą lenkų tautybės (o taip pat ir bet kuriai kitai) žmonių grupei ar jai priklausančiam, su ja save tapatinančiam konkrečiam asmeniui, nėra jokių objektyvių duomenų ir teisinio pagrindo. Laiško tekste neišvelgiama jokia menkinančio, paniekinančio, kurstomojo ar diskriminacinio pobūdžio retorika.

Sutiktina ir su prokuroro nutarime padarytomis išvadomis, jog vertinant konkrečius pareiškėjos nurodytus teiginius, kad ministro pasirašytame laiške padarytomis gramatinėmis, stilistinėmis ir lingvistinėmis klaidomis, iškraipant žodžius ir jų junginius, netaisyklingai vartojant sąvokas, tokiu būdu tyčiojamosi iš tautinių mažumų ir jų kalbų, jos niekinamos ir skatinama neapykanta joms, konstatuotina, kad tokie pareiškėjo teiginiai yra subjektyvūs, jo padarytos išvados,

susiejant atsitiktines teksto klaidas, nulemtas atskirų žodžių vertimo, su panieka tautinei (lenkų) žmonių grupei, yra akivaizdžiai neteisingos, nepagrįstos jokiais objektyviais duomenimis ir argumentais.

Prokuroras pagrįstai nurodė, kad pareiškėjos prašyme nurodytas laiško teiginys („Ale pamiętajmy, że uczniowie, którzy ukończą polskie, rosyjskie, białoruskie, niemieckie czyli żydowskie szkoły“), kuriuo ministras Gintaras Steponavičius tariamai atvirai kursto tautinę nesantaiką ir tyčiojasi iš tautinių mažumų, taip pat yra atmetinas kaip subjektyvus, pareiškėjo nepagrįstas jokiais objektyviais duomenimis ir įtikinamais argumentais vertinimas. Atsižvelgtina, jog aiškinamasis jungtukas *czyli* lenkų kalboje turi ir alternatyvią prasmę, gali būti verčiamas į lietuvių ar kitą kalbą ne tik kaip „tai yra“, tačiau - ir kita minėtojo jungtuko reikšme - „arba“. Prokuroras pagrįstai konstatavo, kad lenkų kalboje vartojamas aiškinamasis jungtukas *czyli* kitame kontekste gali turėti ne tik pareiškėjo prašyme nurodytą, bet ir kitą, alternatyvią prasmę. Nors sutiktina su pareiškėju, jog ši kartą šis jungtukas per klaidą buvo pavartotas ne ta prasme kuria turėjo būti pavartotas. Tačiau teismas šiuo atveju neturi pagrindu nesutikti su prokuroro išvada, jog tokia šio žodelio netinkamo vartojimo klaida negali būti pagrindas vertinimui, kad tai yra tyčinis, kryptingas veiksmas kurstyti neapykantą lenkų ar kitai tautai ar šioms grupėms priklausantiems ar su jomis save tapatinantiems žmonėms. Atsižvelgiant į tai, nesutiktina ir su pareiškėjo teiginiais, jog ministras demonstratyviai parodo, kad net neskiria žydų nuo lenkų, baltarusių, rusų ir suniveliuoja bei nepagrįstai sutapatina šias tautybes, kaip niekuo nesiskiriančias ir apibrėžia jas visas kaip vieną bendrą žydų tautybę, kas akivaizdžiai negali būti tiesa. Šie teiginiai taip pat vertintini kaip samprotavimai, nuomonė.

Sprendžiant klausimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo preliminarus duomenų atitikimas BK išdėstytų nusikalstamų veikų dispozicijoms yra būtinas. Nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtis – tai baudžiamajame įstatyme numatytų objektyvių ir subjektyvių požymių, kurie apibūdina pavojingą veiką, kaip tam tikrą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, visuma. Teismas, išanalizavęs skundą bei pateiktą medžiagą, pritaria prokuroro Rimvydo Valentukevičiaus 2011-10-10 nutarime padarytai išvadai, kad šiuo atveju nebuvo padaryta nusikalstama veika, numatyta BK 170 str. 2 d., todėl ikiteisminis tyrimas nepradėtas pagrįstai.

Pareiškėjas teismui nenurodė kitų svarbių papildomų duomenų, kurių pagrindu būtų galima panaikinti 2011-10-10 prokuroro priimtą nutarimą kaip nepagrįstą.

Įvertindamas tai, kas nurodyta, teismas daro išvadą, jog prokuroro Rimvydo Valentukevičiaus 2011-10-10 nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą yra teisėtas ir pagrįstas, motyvuotas, jo naikinti nėra pagrindo.

Teisėja, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsniu,

n u t a r i a :

1. Pareiškėjos VšĮ „Europos žmogaus teisių fondas“ direktorės Malgožatos Runevič – Vardyn skundą dalyje dėl Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokuroro Rimvydo Valentukevičiaus 2011-10-07 nutarimo atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą panaikinimo patenkinti.

Panaikinti Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokuroro Rimvydo Valentukevičiaus 2011-10-07 nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą.

2. Pareiškėjos VšĮ „Europos žmogaus teisių fondas“ direktorės Malgožatos Runevič – Vardyn skundą dalyje dėl Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokuroro Rimvydo Valentukevičiaus 2011-10-10 nutarimo atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą panaikinimo atmesti.

Nutartis per septynias dienas nuo jos gavimo dienos gali būti skundžiama Vilniaus apygardos teismui per Vilniaus miesto 1 apylinkės teismą.

Teisėja

Sonata Raupėnaitė-Lekarauskiene